

ЕКОНОМІЧНА ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ЯК ЕФЕКТИВНА ФОРМА ІНТЕГРАЦІЇ СВІТОВОЇ ЕКОНОМІКИ

Максимішин О.М., студент гр. 3421 НУК

Науковий керівник: Трунін К.С., к.т.н., доцент кафедри менеджменту НУК,

Національний університет кораблебудування ім. адмірала Макарова

Україна, м. Миколаїв

E-mail: maksymishyn2017@gmail.com

Анотація. Тези присвячені розгляданню питання глобалізації як розвитку та інтеграції світової економіки. Проаналізовано поняття глобалізації на основі тверджень дослідників. Автор акцентує увагу на причини та шляхи покращення світової економіки через застосування глобалізації.

Ключові слова. Глобалізація, світова економіка, інтеграція, розвиток, механізм.

Вступна частина. Сучасний світ як цілісна економічна система зазнає впливу певних глобалізаційних процесів, міжнародного обігу капіталу, результатів та наслідків діяльності транснаціональних корпорацій, які диктують власні умови в аспекті економічних та фінансових питань. Беручи це до уваги майбутні організаційно-управлінські зміни та трансформації систем управління необхідно здійснювати у вигляді досліджень та осмислення впливу глобалізаційних процесів на розвиток світової економіки. Глобалізація, як економічне та суспільне явище, має двоїстий характер, що проявляється як у нових можливостях, так і загрозах, які можуть спричинити чвари та розбіжності у розумінні деяких важливих питань, які будуть впливати на цілісну світову економічну систему. Надзвичайно важливо ретельно дослідити сутність, природу та тенденції глобалізації, зрозуміти траєкторію її розвитку. За допомогою цих теоретичних інструментів можна буде розробити економічні механізми та інструменти адаптації для мінімізації впливу глобалізації на світову економіку.

Метою роботи є аналіз поняття глобалізації та причин і шляхів покращення світової економіки через застосування глобалізації.

Основна частина. Термін "глобалізація" походить від французького "global", тобто планетарний, всеосяжний та означає всеохоплюючий процес трансформації світового співтовариства у відкриту цілісну систему інформаційно-технологічних, фінансово-економічних, суспільно-політичних, соціально-культурних взаємозв'язків і взаємозалежностей [1]. В умовах сучасного світу, ключовим та найвпливовішим фактором, який впливає на розвиток суспільства є глобалізація. Адже глобалізація охоплює в собі поєднання усіх галузей суспільного життя, включаючи екологію, культуру, політику, економіку, соціальну сферу, також глобалізація впливає на виробництво товарів та послуг, використання робочої сили, інвестицій та технологій. На думку вчених трансформація людства на єдину, орієнтовану структурно-функціональну систему і є глобалізація. Проте в сучасних умовах під терміном "глобалізація" розуміється категорія, яка досліджує сучасні аспекти та тенденції розвитку економіки світу.

Глобальна економіка розглядається як історичний суспільно-економічний процес, метою якого є імпульсивний взаємозв'язок та взаємозалежність національних економік, транснаціональних корпорацій та інтеграція національних ринків у світовий ринок. [2].

Фахівці та дослідники глобалізації не виробили єдиного підходу до розгляду в ретроспективі виникнення, етапів становлення та чинників розвитку, наслідків і проявів глобалізаційних процесів у світовому економічному просторі, що обумовлено багатогранністю та складністю вищезначеного процесу.

Не концентруючи увагу на всебічному розгляді генезису глобалізації в усіх її проявах, зробимо акцент на виокремленні важливих підходів до розуміння сутності цього процесу в контексті проблеми обґрунтування теоретико-методологічних засад розвитку світової економіки в умовах її глобалізації. Порівняємо далі трактування відомих дослідників, які

вивчали глобалізацію в аспекті розвитку світової економіки та спробуємо більш детально розібратися у цьому питанні завдяки твердженням фахівців.

Американський дослідник Т. Фрідман визначав глобалізацію як, «це ... інтеграція ринків, націй-держав і технологій, що дозволяє індивідуумам, корпораціям, націям–державам досягати будь-якої точки світу швидше, глибше і дешевше, ніж раніше ... Глобалізація має свій власний набір економічних правил, які базуються на відкритті, дерегуляції і приватизації національних економік з метою зміцнення її конкурентоспроможності та збільшення привабливості для іноземного капіталу» [3].

Ще один відомий дослідник М. Кастельс трактує глобалізацію як «...постійний процес розвитку капіталістичного способу виробництва, який, долаючи межі часу й простору, наприкінці ХХ століття перетворює світову економіку в глобальну, з новою інфраструктурою, створюваною інформаційними й комунікаційними технологіями» [4]. «Глобальна економіка, – за Кастельсом, – це економіка, здатна працювати як єдина система у режимі реального часу в масштабі всієї планети, тому глобалізація пов'язана з інформаційною трансформацією суспільства, а не масштабами або економічною діяльністю». На думку експертів Міжнародного валютного фонду (МВФ), глобалізація визначається як зростаючий ступінь інтеграції країн у всьому світі, вона обумовлена, насамперед, торговельними й фінансовими потоками, а також рухом робочої сили й технологій через міжнародні кордони [5].

Дослідниця Н. Гражевська вважає, що "глобалізація є закономірним наслідком взаємовпливу та взаємопереплетення множинності локальних трансформацій різнорівневих соціально-економічних систем, планетарна самоорганізація яких породжує нову якість світогосподарського розвитку" [6].

На думку академіка А. Чухна, «глобалізація є багатограним процесом, який виявляється у багатьох формах, про що свідчить десята доповідь ООН про розвиток людини у 1998 р., яка підготовлена групою відомих економістів світу і вийшла під символічною назвою – «Глобалізація з людським обличчям» [8, с. 438]. Кількісними характеристиками глобалізації визнано збільшення світового експорту та його частки у ВВП країн світу, величезне зростання прямих іноземних інвестицій, потоків капіталу, щорічного обороту на валютних ринках, обсягів міжнародного банківського кредитування, туризму, міграції робочої сили, тривалість телефонних розмов, роль Інтернету, засобів масової інформації, а отже, небачене зростання обміну ідеями, інформацією, поширення взаємодії і спілкування громадських організацій, простих людей. Глобалізація формує нову еру взаємодії між націями та економічними системами, розширює сферу контактів людей – це і економіка, і технології, і культура, і управління.

Власне категорія "глобалізація", як слушно наголошує А. Чухно, «... не структурована, не виявлені її складові елементи, використання її в літературі має, так би мовити, необмежений характер. Їй надається визначальний характер у розвитку і економіки, і суспільства» [7].

На переконання В. Лукашевича, «глобалізація – це об'єктивний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, національних політичних і соціальних систем, національних культур, а також взаємодії людини з навколишнім середовищем». Дослідник виокремлює об'єктивну і процес формування єдиного міжцивілізаційного, міжнаціонального простору в усіх сферах життя людей (економіці, культурі, політиці) на основі міжнародного поділу праці, діалогу цивілізацій при повазі до національного суверенітету. Сутністю об'єктивної глобалізації він вважає історичний процес розширення та прискорення міжнародного поділу праці на основі революційних наукових досягнень людства, інформатизації виробництва, макроекономічної відкритості, подолання асиметрії розвитку в усіх її напрямках (природа – людина, багатство – бідність, інформаційне суспільство – докапіталістичні устрої); становлення постіндустріального суспільного ладу; утвердження нового світового порядку на основі врахування інтересів усіх членів світової співдружності, формування інституційних структур глобального регулювання світосистемних відносин; у духовно-моральній сфері – опора на

ноосферу, етносферу людства, діалог цивілізацій, держав, духовне взаємозбагачення на основі рівноправних, суверенних відносин.

Суб'єктивна ж глобалізація відображає ідеологію ринку, зміст і правила якої диктують Міжнародний валютний фонд, Світовий банк, індустріально розвинуті країни, олігархічні клани. Головними ідеями суб'єктивного глобалізму є: повне розкриття національних економік, фінансової системи, інформаційної сфери всіх країн, які не здатні чинити цьому опір; відміна суверенітету країн на їхні природні ресурси [9].

На думку І. Бочана та І. Михасюка, «глобалізація – це і стан, і процес, і перспектива розвитку людського суспільства, з'єднання людськості у цілісному світі». Дослідники розкривають зміст глобалізації наступним чином: глобалізація – тенденція до відходу від окремих національних економічних одиниць у напрямі створення єдиного великого глобального ринку; історичний соціальний процес, змістом якого є зростаючий взаємозв'язок і взаємозалежність національних економік, політичних та соціально-культурних систем, а також взаємодія суб'єктів світосистемних відносин різних рівнів щодо регулювання їх діяльності в різних сферах на єдиному світовому просторі.

Дослідники П. Єщенко та Ю. Палкін визначають глобалізацію як «...складний багатогранний процес, який поширюється на всі сфери суспільного життя: економічну, соціальну, політичну, духовну і налічує три етапи, останній з яких розпочався у 70-х рр. XX ст. на основі революційних змін у науково-технологічній, транспортно-комунікаційній та інформаційній сферах. Учені поділяють точку зору, що нині відбувається заміна індустріального способу виробництва постіндустріальним, головними ознаками якого є саморегульовані та самовідтворювані виробничі процеси. Відбувається перенесення високих технологій зі сфери матеріального виробництва до сфери інформації, культури, освіти, охорони здоров'я, розвивається сервісна сфера, а також зростає демократизація суспільства та соціальна захищеність населення» [9].

У наукових публікаціях з проблем глобалізації пропонується широке та вузьке тлумачення цього поняття: від означення особливої стадії всесвітньо-історичного процесу до найменування конкретних явищ і тенденцій. Так, дослідники говорять про "глобальні виклики", "глобальну економіку", "глобальну безпеку", називають ознаки-тенденції на кшталт розмивання національних бар'єрів в економіці чи суверенітету держав, ототожнюють глобалізацію з інформаційною або технологічною революціями. У світі виникли проблеми, які жодна країна не може вирішити самотійно.

Спроби з'ясувати специфіку основних підходів різних наукових напрямів економічної теорії до тлумачення змісту процесу глобалізації належать авторам А. Колганову і О. Бузгаліну. Зокрема, вони зосереджують увагу на описовій характеристиці глобалізації, яка робить акцент на поглибленні економічних і соціально-політичних зв'язків, підкреслює зростання світової торгівлі, частки експортно-імпортних операцій у ВВП, ролі транснаціональних соціально-економічних, інформаційних і технологічних мереж, появу економічних, політичних та інших інституцій, що відіграють роль наднаціональних і виступають, насамперед, як інституції у міжнародній сфері.

Згадані дослідники виділяють різні аспекти й елементи процесу глобалізації. Насамперед, це власне соціально-економічні аспекти: вільний рух товарів, послуг, технологій, капіталів і людей; взаємозалежність національних економік; уніфікація світової економіки. Йдеться про зміни сучасного ринку: формування єдиного ринкового простору, взаємопроникнення ринків, поява транснаціональних систем і форм господарювання [10].

У 2000 р. відомий дослідник глобалізації Ян Шолте узагальнив трактування глобалізації та виокремив п'ять найбільш ключових її визначень [11]. По-перше, глобалізацію слід розглядати як інтернаціоналізацію, що знаходить прояв у поглибленні міжнаціональних соціальних та економічних відносин і поступовому переході до такого типу суспільних відносин, де першочерговими постають глобальні інтереси. По-друге, глобалізація як лібералізація. По-третє, глобалізація як процес, що уніфікує суспільні економічні відносини шляхом поширення знань та досвіду через світові інформаційні системи. По-четверте, глобалізація як процес модернізації суспільства шляхом локального самовизначення та поширення модернізму. По-п'яте, глобалізація як механізм створення

єдиного суспільного простору, що немає територіальних обмежень та визначеності. Вона є процесом, що трансформує реконфігурацію географії таким чином, що суспільний простір вже не відображається у поняттях територіальних просторів, територіальних відстаней і кордонів [12].

При дослідженні економічних аспектів глобалізації багато економістів підкреслюють не тільки її переваги, а й наголошують на недоліках, внутрішніх суперечностях. Вона, з одного боку, створює широкі можливості для освоєння нових технологій, розвитку економіки, відтворення благ, яких не знало людство, підвищення якості життя, створення нових робочих місць, одержання інформації, збагачення культур народів світу, вільного руху товарів, людей, капіталів та ідей, співпраці народів і країн, а з іншого боку, – відтворює неоімперіалізм, який є викликом людству й загрозою його існуванню, абсолютизує економічну і політичну владу нових глобальних монопольних корпорацій, які вийшли з-під контролю держав-націй, викликає забруднення навколишнього природного середовища внаслідок зростання антропогенного тиску, коли техногенні катастрофи можуть спричинити незворотні зміни в середовищі існування людей, збільшує різницю між країнами за рівнем доходів, дестабілізує світ і несе загрози та виклики національно-державним інституційним структурам [9].

Важливим чинником глобалізації стає й зростаюча стандартизація попиту на окремих товарних ринках, унаслідок чого постає доцільною заміна диференційованих регіональних стратегій маркетингу на уніфіковану стратегію глобального маркетингу [18, с. 41–93]. І нарешті, глобальні проблеми суспільства, що вимагають розробки стратегії їх подолання не лише на національному, а й на світовому рівні, обумовлюють інтенсифікацію глобалізаційних процесів. Вищезазначене зумовлює надзвичайну багатоманітність конкретних проявів глобалізації і навіть визначає певну роздвоєність процесу як об'єктивний результат розвитку продуктивних сил та як суб'єктивний процес експансії економічно розвиненими країнами національної економіки більш «слабких» країн. Отже, очікуваним результатом є підвищення економічної ефективності національних економік окремих країн, раціональне управління національними і світовими ресурсами та збільшення світового позитивного ефекту господарювання суб'єктів економічних відносин.

Вплив глобалізації на рівні окремої країни характеризується ступенем взаємозв'язку її економіки зі світовою економікою. Ступінь інтегрованості економік різних держав у глобальну економіку визначають кілька основних показників, серед яких: співвідношення зовнішньоторгового обороту і ВВП; прямі іноземні інвестиції, які спрямовуються в країну і з країни, та портфельні інвестиції; потік платежів роялті в країну та з країни, що пов'язані з передачею технологій. Глобалізація на світовому рівні визначається інтенсивністю міжнародних економічних і суспільних зв'язків, активністю руху капіталу, товарів і послуг, ресурсів, винаходів, розробок тощо. Таким чином, глобалізація є багаторівневим процесом, що відіграє провідну роль у формуванні наднаціонального господарства.

Узявши до уваги думки відомих дослідників цього важливого макроекономічного питання глобалізації як одного з чинників розвитку інтеграції світової економіки можна зазначити, що з розвитком економічної глобалізації світова економіка буде мати позитивні тенденції розвитку на довгострокову перспективу. Хоча більшість і розуміє, що впровадження глобалізації як інструменту розвитку та інтеграції світової економіки є ключем, який відкриє всі важливі сундуки, проте також необхідно розуміти, що окрім позитивних довгострокових тенденцій можуть спостерігатися короткострокові тенденції рецесії світової економіки через обмеженість часу та ресурсів. Тому, якщо цим питанням надалі займатися не належним чином, можна буде отримати дуже поганий результат, який буде сприяти не просто деінтеграції світової економіки, а й ще більших економічних, політичних та фінансових катаклізмів у світі.

Процеси глобалізації за змістом та структурою є надзвичайно складними, багатогранними і суперечливими, що унеможливорює формулювання єдиного, прийнятного для всіх випадків визначення їх впливу на світову економіку. Найважливішими аспектами в цьому плані визначено: розширення конкуренції між ними та господарюючими суб'єктами; трансформацію економічних функцій держави та делегування на глобальний рівень окремих з

них; розширення сфер впливу за межі національних кордонів згідно з новими глобальними правилами економічної діяльності; здійснення основоположних змін у структурі національної економіки та формування нового середовища для національного розвитку в цілому; посилення процесів міжнародної інтеграції та взаємодії національних господарств, що перетворюється на наймогутніший фактор їх функціонування.

Висновки. У наукових публікаціях з проблем глобалізації пропонується широке та вузьке тлумачення цього поняття: від означення особливої стадії всесвітньо-історичного процесу до найменування конкретних явищ і тенденцій. Так, дослідники говорять про “глобальні виклики”, “глобальну економіку”, “глобальну безпеку”, називають ознаки тенденцій на кшталт розмивання національних бар’єрів в економіці чи суверенітету держав, ототожнюють глобалізацію з інформаційною або технологічною революціями. У світі виникли проблеми, які жодна країна не може вирішити самостійно.

Під дією багатьох чинників глобалізації, яка несе як позитивні впливи, так і певні загрози, кожна країна, що має намір інтегруватися у світовий економічний простір, постає перед завданням визначення своїх конкурентних переваг, щоб на належному рівні конкурувати з іншими державами на світовому ринку.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

- [1]. Базилевич В. Д. Ринкова економіка: основні поняття і категорії: навч. посіб. / В. Д. Базилевич, К. С. Базилевич. – 2-ге вид., стер. – К. : Знання, 2008. – 263 с. – (Вища освіта XXI століття).
- [2]. Бочан І. О. Глобальна економіка / І. О. Бочан, І. Р. Михасюк. – К. : Знання, 2007. – 403 с.
- [3]. Friedman J. Oligopoly Theory / J. Friedman. – Cambridge, 1989.
- [4]. Кастельс М. Інформаційні технології, глобалізація та соціальний розвиток / М. Кастельс // Соціальна глобалістика: навч. посіб.
/ за наук. ред.: Е. А. Афоніна, В. Д. Бондаренка, А. Ю. Мартинова. – К. : Освіта України, 2011. – 1 електрон. опт. диск (CD ROM); 12 см.
- [5]. Потенциал и опасности глобализации. Тематический обзор МВФ от 12.04.2000 [Електронний ресурс]. – Режим доступу :
// <http://www.imf.org/external/np/exr/ib/2000/rus/041200r.htm>.
- [6]. Гражевська Н. І. Економічні системи епохи глобальних змін: [монографія] / Н. І. Гражевська. – К. : Знання, 2008. – 431 с.
- [7]. Чухно А. А. Постіндустріальна економіка: теорія, практика та їх значення для України / А. А. Чухно. – К. : Логос, 2003. – 631 с.
- [8]. Лукашевич В. М. Глобалістика: [навч. посіб.]; [2-ге вид., доповн. та випр.] / В. М. Лукашевич. – Львів: “Новий Світ-2000”, 2005. – 440 с.
- [9]. Єщенко П. С. Сучасна економіка: [навч. посіб.] / П. С. Єщенко, Ю. І. Палкін. – К. : Вища шк., 2005. – 325 с.
- [10]. Колганов А. И. Экономическая компаративистика: [учебник] / А. И. Колганов, А. В. Бузгалин. – М. : ИНФРА-М, 2005. – 746 с. – (Учебники экономического факультета МГУ им. М. В. Ломоносова).
- [11]. Scholte J. A. Globalization. A critical introduction / J. A. Scholte. – London: Palgrave, 2000. – 361 p.
- [12]. Стігліц Дж. Глобалізація та її тягар / Дж. Стігліц; [пер. з англ. А. Іщенко]. – К. : Вид. дім “КМ Академія”, 2003. – 252 с.
- [13]. Іртищева І.О. Можливості імплементації досвіду соціального розвитку країн ЄС у вітчизняну практику / І.О. Іртищева, О.В. Гуріна, Ю.А. Работін // Науковий вісник Ужгородського національного університету. – 2018. – Вип. 20/2. – С. 6-11.

Annotation. Abstracts are devoted to the study of the development of globalization as an effective form of integration of the global economy. The concept of globalization is analyzed based on the claims of researchers. The author focuses on the causes and ways of improving the global economy through the application of globalization.

Key words. Globalization, global economy, integration, development, mechanism.

Аннотация. Тезисы посвящены исследованию развития глобализации как эффективной формы интеграции мировой экономики. Проанализировано понятие глобализации на основании утверждений исследователей. Автор акцентирует внимание на причинах и путях улучшения мировой экономики сквозь применение глобализации.

Ключевые слова. Глобализация, мировая экономика, интеграция, развитие, механизм.